

INTERVJU SA MEHDIJEM SKENDERIJEM

Kumanovo | Datum: 05. oktobar 2025.

Trajanje: 42,69 minuta

Prisutni:

Prvi deo

1. Mehdi Skenderi (Govornik)
2. Avdulj Mustafa (Intervjuer)
3. Avdulj Andrić (Kamera)

Drugi deo

1. Mehdi Skenderi (Govornik)
2. Avdulj Andrić (Intervjuer)
3. Avdulj Mustafa (Kamera)

Simboli za komentare u transkriptu neverbalne komunikacije:

() – emocionalna komunikacija

{ } – sagovornik objašnjava gestovima

Ostali simboli u transkriptu:

[] – dodatni tekst radi lakšeg razumevanja

Fusnote su urednički dodaci koji pružaju informacije o naseljima, imenima ili izrazima.

Prvi deo

Avdulj Mustafa: Ok, Medo! Pre svega, hvala ti na saradnji što si pristao na ovaj intervju sa nama. Počecemo sa osnovnim pitanjima. Kako se zoveš? Reci nam nešto o svojoj porodici. I gde si odrastao?

Mehdi Skenderi: Zovem se Mehdi Skenderi. Mnogi moji rođaci, koji su prvobitno imali prezime Skenderi, kasnije su ga zamenili sa Kurta. Zašto? Zato što je iz našeg sela bio jedan poreznik, i kada su popisivači pitali za porodice, on je rekao da su oni „Kurta“, pa su tako i upisani. Ali u zvaničnim dokumentima, kao što su izvodi iz matične knjige rođenih, piše da je u selu zvanom Hamidia bilo dve kuće sa prezimenom Skenderović. To su bile od mog dede i njegovog dede. Dakle, prvobitno smo bili Skenderović. Zatim se jedna porodica preselila u selo zvano Priluzje [u opštini Vučitrn], sada koriste prezime Emini. Druga porodica je došla u Plemetinu.

Bio je jedan starac koji je savetovao jednoj porodici da se preseli u Priluzje, jer će tamo biti mnogo posla — bili su kovači, popravljali sekire, plugove i slično. Kada je moj otac došao ovde, mi smo zadržali prezime Skenderi, ali za vojsku sam bio upisan kao Kurta, jer su tako došli dokumenti. U školi sam bio Skenderi. Kasnije sam sve zvanično ispravio da se slaže sa ocem i dedom, tako da je opet Skenderi. Moji rođaci iz Plemetine i Priluzja sada se prezivaju Emini.

Što se tiče detinjstva, odrastao sam u Plemetini. Išli smo u školu, družili se sa Srbima, Albancima, nije bilo mržnje među nama. Svi smo bili dobri jedni sa drugima. Posećivali smo se po kućama (osmeh).

Avdulj Mustafa: Kakav je bio život za tebe i tvoju porodicu pre rata?

Mehdi Skenderi: Pre rata, život za moju porodicu je bio super! Zašto? Zato što sam radio u Kosovskoj elektroprivredi [KEK], u Dobrom Selu. Upravljao sam buldožerom, a posle posla sam radio privatne građevinske poslove. Imali smo dobre poslove i mogućnosti, nije bilo problema.

Avdulj Mustafa: U tim građevinskim poslovima, jesi li radio za srpske ili albanske porodice?

Mehdi Skenderi: Za sve. Radio sam za Srbe, Rome, Albance. Kome god sam bio potreban. Razgovarali bismo, dogovarali se o poslu, i ja sam to radio.

Avdulj Mustafa: Jesi li radio sam ili sa nekim?

Mehdi Skenderi: Radio sam sa bratom Idrizom, a ponekad i sa rođacima, Jašarom i Zeneljom. Bili smo ekipa, gradili kuće u selu ili gde god je bilo posla.

Avdulj Mustafa: Koja je tvoja najranija uspomena, nešto iz najmlađih dana?

Mehdi Skenderi: Iz mladosti se sećam da je život bio stvarno dobar, ne samo za mene, već za sve. Nije bilo mržnje među ljudima. Za praznike, kao Sveti Sinod, Romi, Srbi i Albanci bili su svi zajedno. Bilo je to veoma dobro vreme (nostalgičan ton).

Avdulj Mustafa: Znam da su u tvojoj generaciji motocikli bili u trendu. Jesi li vozio?

Mehdi Skenderi: Da, vozio sam motocikle, ali kasnije sam počeo da koristim auto.

Avdulj Mustafa: Koji je bio tvoj prvi auto?

Mehdi Skenderi: Prvi auto mi je bila Škoda, zatim sam kupio Zastavu. Sa tom Zastavom sam pomogao toliko ljudi, za odlaske u bolnicu, hitne slučajeve... danju i noću. Uvek sam bio dostupan drugima.

Avdulj Mustafa: Koji je to vremenski period bio?

Mehdi Skenderi: Oko 1977–1980.

Avdulj Mustafa: Kada si dobio vozačku dozvolu?

Mehdi Skenderi: Dobio sam je u Prištini, možda 1986. ili čak ranije. Pre toga je bio Ismet, neka mu je laka zemlja, on nas je vozio. Imao je vojnu vozačku dozvolu i bio je prvi Rom u Plemetini koji ju je imao. Kasnije sam ja dobio svoju i nastavio da pomažem ljudima. Kada je nekome trebao novac, pozajmio bih mu. Neki su vratili, neki nisu, ali u redu je. Opraštam im (emotivno). Neka počivaju u miru oni koji su otišli.

Avdulj Mustafa: Koji praznici ili tradicije su bili važni za tvoju porodicu?

Mehdi Skenderi: Slavili smo Ederlezi,¹ to je bilo obavezno! Išli smo da beremo vrbu da ukrasimo kuću, stavljali grane na kapiju, i ujutru se tuširali njima. Zatim smo klali ovce i pekli ih.

Avdulj Mustafa: Koliko ovaca?

Mehdi Skenderi: Zavisi od finansijskog stanja porodice. Ja sam obično imao tri ili četiri ovce, plus doprinosi od rođaka i komšija.

Avdulj Mustafa: A šta sa pićem?

Mehdi Skenderi: Bilo je mnogo pića, ali ja lično nisam bio ljubitelj. Drugi su pili pivo, rakiju², i ostalo.

Avdulj Mustafa: Kakvu ulogu je romska muzika imala?

Mehdi Skenderi: Romska muzika je bila sve! Uvek sam voleo muziku. Kada sam se venčao 1995., u jeku inflacije, imao sam ogromno venčanje. Čak sam hteo helikopter, ali nisam mogao da ga nabavim! (smeje se).

1

2

Avdulj Mustafa: Čuo sam da je to bilo jedno od najvećih venčanja u prištinskom regionu.

Mehdi Skenderi: Jeste, bilo je. Spremio sam dva vola i pet ovaca. Imali smo sve: ribu, roštilj, piće. Čak sam doveo trubački orkestar iz Vranjske Banje u Srbiji, 10 muzičara! Platilo sam im 100 nemačkih maraka unapred uz pomoć rođaka Jašara, neka mu je laka zemlja. Voleo sam muziku. Radio sam, štedeo i uradio to kako treba.

Avdulj Mustafa: Koja ti je najnezaboravnija uspomena?

Mehdi Skenderi: Definitivno moje venčanje (smeje se, pokazuje na TV na kom se prikazuje venčanje).

Avdulj Mustafa: Kako te je rat uticao na tebe, tvoju porodicu i vašu zajednicu?

Mehdi Skenderi: Rat nas je teško pogodio. Moji rođaci, oko 60 ljudi, pobjegli su iz Pomazatina i ostali kod mene u kući. Bili smo blizu aerodroma Slatina, a NATO je bombardovao. Život je bio veoma težak. Posle rata, mnogi od nas su se razboleli, ja, moja žena. Mnogi su umrli od raka, dijabetesa, sve posledice rata.

Avdulj Mustafa: Je li ti neko pomagao tokom rata?

Mehdi Skenderi: Da. Pol Polanski, američki pisac. Pomagao je iz kampa u Kruševcu, blizu Obilića. Donosio je brašno, drva, hranu, sve. Nismo mogli ni da izađemo iz kuća. Pol je sve donosio (emotivno). Neka mu je večna slava.

Avdulj Mustafa: Kako su komšije pomagale jedni drugima?

Mehdi Skenderi: Pre smo se mnogo pomagali. Sada? Ne toliko. Rat je doneo mržnju čak i među romske porodice.

Avdulj Mustafa: Kako se život promenio za tebe posle rata?

Mehdi Skenderi: Život je postao gori. Nisam nikome našao, ali sam se razboleo, možda od straha. Gledati kako tvoji ljudi odlaze i ne moći da pomogneš, to te slama (duboki uzdah).

Avdulj Mustafa: Šta je sa Romima koji su ostali? Jesu li mogli slobodno da se kreću?

Mehdi Skenderi: Kada su se ljudi vratili, Pol Polanski je doveo još jednog Amerikanca, Skota, da predaje engleski romskoj omladini. Otvorio je centar u kući Mirka Jakovljevića. Mnogi mladi su uspeli zahvaljujući tome. Kasnije je došla i Rand Engel. Izdavao sam sobe za oko 15 međunarodnih volontera, iz Francuske, Poljske, SAD i Novog Zelanda. Bio sam jedini koji je mogao da ih ugosti. Rand me je kasnije zaposlila da vozim volontere i romsku omladinu na časove engleskog u Gračanicu i Prištinu.

Avdulj Mustafa: Oko 2002–2003, jesi li mogao ponovo da ideš na otvorene pijace u Prištini?

Mehdi Skenderi: Da, ali u početku samo ja. Jedna volonterka, Svetlana iz Bugarske, odvela me je na benzinsku pumpu. Osoblje tamo joj je reklo, „On je u redu, može da dolazi kad god hoće.“ Ali drugi? Nema garancije. Nisam uradio ništa loše, pa mi se ništa nije desilo. Posle toga su i drugi Romi počeli ponovo da izlaze.

Avdulj Mustafa: Kakva je bila situacija sa školom i poslom posle rata?

Mehdi Skenderi: Hteli su da zatvore našu školu, Englezi. Ali Romi i Srbi su se ujedinili i zadržali je otvorenu. Pre rata su svi radili – Romi, Srbi, Albanci, Bošnjaci, Aškalije. Posle rata? Samo Albanci dobijaju poslove. Romi i Srbi su izostavljeni, posebno u KEK-u, nekada u Dobrom Selu. Nema posla za nas.

Avdulj Mustafa: Kakav savet bi dao romskoj omladini?

Mehdi Skenderi: Poštujte se i volite jedni druge. Bez mržnje. Posećujte se. Poštujte porodicu. I pre svega, završite školu! To dolazi pre svega (pokazuje na TV ponovo, prikazuje snimak venčanja).

Avdulj Mustafa: Jedno poslednje pitanje: kakva su tvoje nade za budućnost?

Mehdi Skenderi: Molim Boga za dobro zdravlje. To je sve. Ne mogu da radim kao pre, ali omladini trebaju poslovi. Čak i sa obrazovanjem, naša romska omladina ne može da nađe posao, jer svi zapošljavaju svoje ljude.

Avdulj Mustafa: Hvala na intervjuu. Ako nađemo fotografije sa venčanja, uključićemo ih u video i poslati ti nacrt.

Mehdi Skenderi: Nema problema. Hvala što ste došli i odlučili da uradite intervju. Možda sam rekao neke dobre stvari, možda neke loše, možete obrisati loše delove (osmehuje se).

Drugi deo

Avdulj Andrić: Je li bilo i Srba prisutnih na tvom venčanju?

Mehdi Skenderi: Da, svakako.

Avdulj Andrić: Koji Srbi su došli?

Mehdi Skenderi: Bilo je ljudi kao Toza, Gojko... Bilo ih je još mnogo, ali sada ne mogu da se setim svih imena.

Avdulj Andrić: Jesu li neki od tvojih kolega sa posla došli?

Mehdi Skenderi: Ne, nisu.

Avdulj Andrić: Ali si ih pozvao, zar ne?

Mehdi Skenderi: Ne, nisam. Zato što sam menjao poslove nekoliko puta, nisam mogao da ih pozovem. Ali moj komšija Novica Spasić je bio tu.

Avdulj Andrić: Misliš li da se život promenio za Rome i ne-Rome od rata? Je li život isti ili drugačiji?

Mehdi Skenderi: Pre rata Romi nisu radili sa sekundarnim sirovinama kao sada. Ovih dana mnogi Romi sakupljaju otpad, i većina zavisi od državne socijalne pomoći. Kada treba da plate struju ili vodu, a ako se dete razboli, ta mesečna pomoć od €100–€150 nije dovoljna. Dakle, ne, život nije dobar posle rata.

Avdulj Andrić: Je li bilo isto pre rata?

Mehdi Skenderi: Ne, pre rata je bilo bolje. Bila je dečja pomoć, socijalna pomoć, a najvažnije – poslovi. Romima nije trebalo da sakupljaju sekundarne sirovine ili prosjače. Veoma mali broj Roma je prosio pre. Sada mnogi prose samo da prežive.

Avdulj Andrić: Zašto misliš da Romi danas nemaju poslove?

Mehdi Skenderi: Nisu samo Romi, ni Srbi nemaju posla. Zašto Romi ne dobijaju poslove? Ne znam. Je li zato što neće da rade, ili zato što niko neće da ih zaposli? Čak i ako hoće da rade, poslodavci radije zapošljavaju svoje ljude. To je istina.

Avdulj Andrić: Koja je bila najveća razlika u romskom životu pre i posle rata?

Mehdi Skenderi: Pre rata Romi su bili zdraviji, srećniji, imali su mogućnosti. Nije im trebala državna pomoć. Ako si hteo da radiš, bilo je posla. Sada? Nema sigurnosti, nema stabilnih poslova. Rade u poljoprivredi, beru paprike ili paradajz, ali to je sezonski i nije dovoljno. Najbolji bi bili državni poslovi, sa zdravstvenim osiguranjem. Sada, ako se razboliš, moraš da platiš. Čak i recept košta €20–30. Pre toga nije bilo tako, sve je bilo pokriveno.

Avdulj Andrić: Ranije smo pričali o tradicijama kao što su praznici. Kako su oni izgledali?

Mehdi Skenderi: Pre rata nijedna romska kuća nije preskakala Ederlezi. Svi su kupovali tri ili četiri ovce za praznik. Jednom sam kupio šezdeset ovaca iz Mališeva. Neke sam zadržao, neke poklonio, neke prodao, a onima koji nisu platili sam oprostio. Ali sada su mnogi Romi prestali da slave. Neki kažu da to više nije „naš“ praznik.

Po mom mišljenju, Ederlezi je važan. Označava početak proleća. U stara vremena ljudi nisu imali grejanje, sakupljali su drva iz šume da lože vatru za decu. Sada ljudi imaju sve, ali neki ipak biraju da ne slave. Možda više ne vole meso (slegne ramenima).

Avdulj Andrić: Misliš li da je to jedini razlog što ljudi ne slave? Ili postoji još nešto?

Mehdi Skenderi: Možda zato što mnogi sada praktikuju islam. Meni je to u redu. Ali niko ne treba da osuđuje druge što ne slave Ederlezi. Što se mene tiče, ja ga i dalje slavim.

Avdulj Andrić: Jesu li Romi manje religiozni ako slave Ederlezi? Ili možeš biti musliman i slaviti?

Mehdi Skenderi: Da, naravno da možeš biti musliman i slaviti. Samo slaviš proleće, cveće, život. To je njihov izbor.

Avdulj Andrić: Spomenuo si da si građevinac. Čime su se bavili tvoj otac i deda?

Mehdi Skenderi: Moj deda je bio brica. Šišao je ljude besplatno. Albanci, Srbi, Romi, svi su bili dobrodošli. Imao je ručnu mašinicu i britvu. Drugi u porodici su bili kovači, radili sa sekirama i

plugovima. Ali vremenom se prezime promenilo. Jedan čovek po imenu Zeka je jednom pitao, „Ko ovde živi?“ Neko je rekao „Kurta.“ Pa su celu porodicu upisali pod Kurta, iako se jedan čovek zvao Kurta Vesa, tako je počela zabuna.

Avdulj Andrić: Da li neko u porodici još radi kao kovač?

Mehdi Skenderi: Ne. Neke porodice iz Priluzja su radile, i porodica Osman u Plemetini. Možda su Đepi i njegov otac radili kao kovači, ali sada niko.

Avdulj Andrić: Koja je najveća lekcija koju bi preneo svojoj deci?

Mehdi Skenderi: Svet se promenio. U našoj generaciji nismo imali ni telefone. Sada bebe plaću ako nemaju pametni telefon u ruci. Moj savet? Ostavi telefon, idi u školu, obrazuj se, završi studije. Ne zbog mene, već zbog sebe.

Avdulj Andrić: Misliš li da su telefoni loši za decu?

Mehdi Skenderi: Da, veoma loši. Emituju zračenje i odvlače pažnju deci. Ali ako im ne daš telefon, plaću.

Avdulj Andrić: Šta ste koristili umesto telefona tada?

Mehdi Skenderi: Naš „telefon“ je bio kanap i dve limenke (smeh). Pričali smo između kuća i sve se čulo, baš kao pravi telefon!

Avdulj Andrić: Koje igre ste igrali kao dete?

Mehdi Skenderi: Kockali smo se novčićima, igrali klikere, i igru koja se zove Pliska. Igrali smo fudbal, takođe. Za Božić su se sva deca, Albanci, Srbi, Romi, okupljali u domu kulture da se igraju orasima. Bio je jedan momak Bajram, on je obično osvajao sve: i orahe i novac.

Avdulj Andrić: Voleo si igre na sreću kao tombola.³ Jesi li ikada imao veliki dobitak?

Mehdi Skenderi: Da budem iskren, svaki put kada sam imao popodnevnu smenu, žena mi je davala 200 nemačkih maraka da idem da se kockam, ali posle posla. Bila su tri mesta u Prištini za igru. Gubio sam više nego što sam dobijao, dovoljno da sagradim dve velike kuće. Ali više sam voleo kocku nego piće. Bar nisam dolazio kući pijan ili se tukao sa porodicom. Drugi su pili, napijali se i pravili probleme. Ja sam samo kockao, ponekad dobijao, uglavnom gubio, a vlasnik je uvek najviše dobijao.

To je Uka, neka mu je laka zemlja {pokazuje na TV}.

Avdulj Andrić: Jesu li svi ti stariji ljudi na videu?

Mehdi Skenderi: Da. To je na primer Medžet.

Avdulj Andrić: Zašto su pod šatorom samo muškarci?

Mehdi Skenderi: Ima i žena, samo na drugoj strani.

Avdulj Andrić: Da li muškarci i žene danas još slave zajedno?

³ Igra slična lotou koja je nastala u južnoj Italiji i ekvivalentna je međunarodnom bingu.

Mehdi Skenderi: U romskoj zajednici da, mešamo se. Ali u aškalijskoj zajednici muškarci i žene su odvojeni. Sada u novo doba slavimo zajedno, demokratsko je društvo {okreće se ponovo ka videu}.

Avdulj Andrić: Medo, kako si ugovorio venčanje? Ko je prvi povukao potez?

Mehdi Skenderi: Nevesta je bila iz Crkvene Vodice. Moj brat, koji je voleo da pije, otišao je prvi tamo i pitao oca za nevestu za svog sina. Posle dogovora, svi smo otišli da zvanično zaprosimo. Što se troškova tiče, potrošio sam preko €14.000 samo za venčanje. Bio je takođe i *babahaki* [miraz/poklon], ali ne sećam se tačnog iznosa.

Avdulj Andrić: To nije bilo tvoje jedino venčanje, zar ne?

Mehdi Skenderi: Ne, kasnije sam organizovao još jedno.

Avdulj Andrić: Koje su bile razlike?

Mehdi Skenderi: Prvo 1995. je bilo mnogo veće. Moji stričevi, prijatelji, svi su bili tu. Sada većina njih više nije, ili su preminuli ili otišli sa Kosova. Samo u Plemetini još ima ljudi. Preoce, Priluzje, Obilic, Lipljan, Priština... niko nije ostao. Svi su pobjegli radi bezbednosti, ne zato što su nešto uradili loše, već da zaštite porodice.

Avdulj Andrić: Šta te je najviše usrećilo na Saidovom venčanju?

Mehdi Skenderi: Said nije hteo proslavu. Rekao mi je, „Više nije vreme za to, samo ću uzeti nevestu.“ Ali ja sam insistirao, odrastao je bez majke a zatim izgubio oca. Nisam mogao da dozvolim da ode bez venčanja. Ipak, nije bilo kao ono '95. Jednoj komšinici je majka preminula, pa sam otkazao dva muzička benda. Njeni sinovi su mi rekli da nastavim, završili su žalost. Pa sam nastavio... ali sam se loše osećao. Neki su tugovali, drugi slavili. Možda sam pogrešio.

Avdulj Andrić: Ali uradio si to sa dobrom namerom.

Mehdi Skenderi: Da, ali i dalje se loše osećam. Nadam se da će on imati još više šansi nego ja, da pomaže drugima više nego što sam ja. Pre rata su ljudi, Albanci i Srbi, dolazili kod mene po pomoć. I ja sam im svima pomagao. Pozajmio sam 300 maraka jednom Albancu da kupi zimnicu, i vratio mi je. Pozajmio sam 500 maraka Srbinu, i on mi je vratio. Pa se nadam da će Said biti dobar čovek koji pomaže drugima, ne samo sebi.

Avdulj Andrić: Zašto je važno pomagati drugima?

Mehdi Skenderi: Zato što će možda jednog dana oni pomoći njemu. A čak i ako ne, Bog će vratiti dobro koje si učinio. Bog mi je pomogao, jer sam ja pomagao drugima. Pa kažem: Pozdravljam vas sve, hvala vam.